

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

Издавач: Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

**Уредник на издавачката дејност
на Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје**
проф. д-р Анета Дучевска, декан

Одговорен уредник:
проф. д-р Искра Пановска-Димкова

Редакциски одбор:
проф. д-р Искра Пановска-Димкова
проф. д-р Татјана Гочкова-Стојановска
проф. д-р Кристина Николовска
м-р Бобан Карапејовски

Лектура:
м-р Бобан Карапејовски

Рецензенти:
проф. д-р Искра Пановска-Димкова
проф. д-р Татјана Гочкова-Стојановска
проф. д-р Катерина Велјановска
проф. д-р Искра Хаџи Бошкова Тасевска
проф. д-р Трајче Стамески

Компјутерска обработка и печат:
Мар-Саж

Тираж: 300 примероци

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

Катедра за македонски јазик
и јужнословенски јазици

**ДЕСЕТТИ НАУЧЕН СОБИР НА МЛАДИ МАКЕДОНИСТИ
КОНФЕРЕНЦИЈА ВО ЧЕСТ
НА ПРОФ. ЛИЛЈАНА МИНОВА-ЃУРКОВА**

10-11 мај 2018 г.

Скопје, 2020

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

811.163.3(062)

НАУЧЕН собир на млади македонисти (10 ; 2018 ; Скопје)
Десетти научен собир на млади македонисти : конференција во чест на
проф. д-р Лилјана Минова-Ѓуркова : 10-11 мај 2018 г. / [одговорен уредник
Искра Пановска-Димкова]. - Скопје : Филолошки факултет "Блаже Конески",
Катедра за македонски јазик и јужнословенски јазици, 2020. -
282 стр. : граф. прикази ; 24 см

Фусноти кон текстот. - Библиографија и Summaries кон трудовите

ISBN 978-608-234-074-6

а) Македонски јазик - Собири

COBISS.MK-ID 51327749

ПРЕДГОВОР

Во зборников се претставени трудови на младите македонисти од Десеттиот научен собир на млади македонисти, Конференција во чест на проф. д-р Лилјана Минова-Ѓуркова, кој се одржа на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје на 10 и 11 мај 2018 г. во организација на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици. На овој научен собир, со реферати се претставија 38 излагачи, и тоа 19 домашни и 19 странски. Од нив 22 реферата беа од областа на лингвистиката и 16 од областа на литературата. Во зборникот што е пред вас се отпечатени 26 труда, поделени на лингвистика – 15 и литература – 11.

Научниот собир на млади македонисти, Конференција во чест на проф. д-р Лилјана Минова-Ѓуркова одржан во 2018 г., одбележа два значајни јубилеи – десетти научен собир и 25 години од првиот научен собир.

Првиот научен собир на млади македонисти се одржа на 20 и 21 мај 1993 година на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје. Идејата за организирање на собирот потекна од проф. д-р Лилјана Минова-Ѓуркова, која секогаш се грижеше за промовирање на младите научни сили на Катедрата за македонски јазик, па затоа, по нејзината прерана смрт, Собирот се одржува во нејзина чест. Млади македонисти почна со цел да се здружат младите сили и да се покаже нивниот интерес кон македонскиот јазик. Основниот концепт беше тој да претставува научна средба на млади научни работници чија прва или втора специјалност е македонскиот јазик, со идеја да се одржува на секои две години и да прерасне во традиција на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици. Идејата се оствари, во 1995 година се одржа вториот Научен собир на млади македонисти, во 1997 – третиот, а во 1999 – четвртиот. Од оправдани причини имаше прекин во динамиката. Традицијата се обнови во 2006 година, кога се одржа Петтиот научен собир, по кој следуваа собири во 2008, 2010, 2013, 2016 г. и десеттиот во 2018 г. На овие собири учествувале речиси 400 млади научни работници.

На собирот учествуваат студенти од четврта година, магистранди и докторанди кои се занимаваат со теми од македонскиот јазик, литература и култура во самостоен или во компаративен/контрастивен контекст на сите рамништа и од различни аспекти. Почнувајќи од 7-миот научен собир, има излагачи и на теми од македонската литература и македонската култура. Акцентот е ставен пред сè на современиот јазик, литература и

култура, но и на конфронтативните / контрастивните теми. Рефератите од секој собир се објавуваат во посебни зборници.

Уште со првиот научен собир на млади македонисти, оваа манифестација се здоби со меѓународен карактер. Покрај домашните млади македонисти, на него учествуваат и млади македонисти-странци. Тоа се главно студенти, постдипломци, докторанди од странски универзитети, кои се занимават со теми од областа на лингвистиката и славистиката пошироко, како и на македонистиката потесно. Досега се вклучиле речиси 100 странски учесници.

Собирот е многу значаен за Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ и за македонистиката општо затоа што го покажува и го поттикнува научниот напредок на младите македонисти, нашиот подмладок. Во срдечна и мотивирачка атмосфера Собирот им нуди на младите научници можност да ги претстават своите први истражувања, да се запознаат меѓусебно и збогатени со едно ново искуство – да продолжат со својата научна работа.

Претседател на Редакцискиот одбор
проф. д-р Искра Пановска-Димкова

СОДРЖИНА

ЛИНГВИСТИКА

Ана АЗЕСКА

СПОРЕДБА ВО ФОРМАТА И ВО ПРИСПОСОБУВАЊЕТО НА РОМАНИЗМИТЕ
ОД ЛЕКСИЧКО-СЕМАНТИЧКАТА ГРУПА РАСТЕНИЈА И НА ЛЕКСЕМИТЕ ОД
ОБЛАСТА НА ПРЕХРАНАТА МЕЃУ РИЕЧКИОТ И ОХРИДСКИОТ ГОВОР 11

Марија АРСЕНКОВА

ИМЕНСКОТО ОБРАЌАЊЕ ВО ЈАЗИКОТ НА МЛАДИТЕ ВО МАКЕДОНИЈА..... 17

Тодорка БАЛОВА

НЕОПРЕДЕЛЕНИОТ ЧЛЕН 'ЕДЕН', ЛИНГВОСТИЛЕМА ВО КНИГАТА
„НИЕ, ДРУГИТЕ“ ОД САШО ДИМОСКИ 29

Перчо БОЖИНОВСКИ

МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК, ИДЕНТИТЕТОТ И СТАТУСОТ НА
МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК 41

Александра ГЕЦОВСКА

ТАБУ-ЗБОРОВИ ОД ФИТОМОРФНО И ЗООМОРФНО ПОТЕКЛО
(МАКЕДОНСКО-ЧЕШКИ ПАРАЛЕЛИ)..... 49

Марија ГРКОВА

УСВОЈУВАЊЕТО НА ГРАМАТИЧКАТА КАТЕГОРИЈА НАЧИН (СПОРЕД
РЕЗУЛТАТИ ДОБИЕНИ ОД УЧЕНИЦИТЕ ОД ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ
ВО ШТИПСКО)..... 59

Zofia DEMBOWSKA

ANALIZA WYBRANYCH GESTÓW – REFLEKSJE NAD NIEWERBALNĄ
KOMUNIKACJĄ MACEDOŃCZYKÓW I POLAKÓW 73

Менче ЃОРЃИЕВА

УПОТРЕБАТА НА МОДАЛНИТЕ ГЛАГОЛИ ВО ПРАВНИ ТЕКСТОВИ ВО
АНГЛИСКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК 83

Александар КРСТАНОСКИ

ПРОСВЕТНАТА ДЕЈНОСТ НА МАНАСТИРОТ СВЕТА ПРЕЧИСТА КИЧЕВСКА 93

Лара МИХОВИЛОВИЌ

„НА ТИ – ДАЈ МИ“ (ПОЕТОТ ДАВА ПЕСНА, ПРЕВЕДУВАЧОТ МУ
ВРАЌА ПРЕВОД) 103

Марија РАДИВОЈЕВИЋ

О РЕЧНИКУ ОД ТРИ ЈЕЗИКА Ђ. ПУЉЕВСКОГ (С ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА
ПРЕДГОВОР) 113

Катарина РАШИЋ

ПОСТПОЗИТИВНИ ЧЛАН У ТИМОЧКО-ЛУЖНИЧКОМ ГОВОРУ (СА
АНАЛИЗОМ СТАЊА У МАКЕДОНСКИМ И БУГАРСКИМ ДИЈАЛЕКТИМА) 123

Marko STANOJEVIĆ

ZBORNİK BRÁĀE MILADINOV U SLOVENAĀKOM PREVODU 139

Јована СТЕВАНОВИЋ

NOMINA AGENTIS У МАКЕДОНСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ
(КОНТРАСТИВАН ПРИСТУП) 145

Миме ТАСЕСКА-КИТАНОВСКА

ПРАВОПИСОТ НА ЗНАЦИТЕ ЗА ДИРЕКТЕН ГОВОР ВО
УМЕТНИЧКОЛИТЕРАТУРНИОТ СТИЛ (СОВРЕМЕНАТА ЛИТЕРАТУРА
ЗА ДЕЦА) 157

ЛИТЕРАТУРА

Миливој БАЈШАНСКИ

ПОЛОЖАЈ ЖЕНЕ У *ПОБЕГУЉИ* ВАСИЛА ИЉОСКОГ 173

Ивана ВЕЛИНОВСКА-БОЦЕСКА

ТЕМАТА ТАТКОВИНА ВО ТВОРЕШТВОТО НА ГАНЕ ТОДОРОВСКИ 183

Ivan GROZDANOVSKI

BLACK SEED AND THE EFFECT OF MEMORY TYPE ON THE ACCURACY OF A
WORK OF MEMORY 191

Igor DVORŠČAK

(BES)KONAČNI MODELI PRIČE I KNJIŽEVNI MINIMALIZAM 203

Биљана Т. ДИМКО

ЦРКВИЧЕТО ЧЕТИРИЕСЕТ МАЧЕНИЦИ ВО БИТОЛА – БАСТИОН НА
КОСМОПОЛИТИЗМОТ 211

Моника ИЛКОВА

ПАТОПИС ИЛИ „ПАТОСЛИК“? („ПОПАТНО“ – ВЛАДА УРОШЕВИЌ) 221

Наташа КАТИЋ, Дајана БОЖИЧКОВИЋ

ПРОМЕНА СТАТУСА ЖЕНЕ У РОМАНУ *СКРИЉЕН ЖИВОТ*
СТАЛЕТА ПОПОВА 227

Стефан МАРКОВСКИ

ПРОУЧУВАЊЕТО НА КНИЖЕВНО-УМЕТНИЧКИОТ, НОВИНАРСКИОТ
И НАУЧНИОТ ЈАЗИК И ИЗРАЗ ВО ФУНКЦИЈА НА СОЗДАВАЊЕТО
КОМПЈУТЕРСКИ ГЕНЕРИРАНА КНИЖЕВНОСТ НА МАКЕДОНСКИ
СТАНДАРДЕН ЈАЗИК (ОВИМ) 237

Маја МАСТНАК-ЦАР

ЗМЕЈОТ КАКО ФИГУРА НА МЕМОРИЈАТА ВО РОМАНОТ *НЕВЕСТАТА НА*
ЗМЕЈОТ НА ВЛАДА УРОШЕВИЌ 249

Симона ПЕТРОВСКА

РИТУАЛНАТА ДИМЕНЗИЈА НА СИМБОЛИТЕ И АРХЕТИПОВИТЕ ВО *СВЕТА*
ПЕСНА НА АНТЕ ПОПОВСКИ 257

Александра СТОЈКОВСКА

ПОМЕЃУ ФАКТОТ И ФИКЦИЈАТА ВО РОМАНОТ „ЖЕНИТЕ ГАВРИЛОВИ“
НА КИЦА КОЛБЕ 267

Марија ГРКОВА

Штип

УСВОЈУВАЊЕТО НА ГРАМАТИЧКАТА КАТЕГОРИЈА НАЧИН (СПОРЕД РЕЗУЛТАТИ ДОБИЕНИ ОД УЧЕНИЦИТЕ ОД ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО ШТИПСКО)

Апстракт: Како што е познато од граматиките за македонскиот јазик, глаголот е зборовна група која има најсложена структура во однос на сите други зборовни групи. Со оглед на тоа што припаѓа во менливите зборови (поделени според менливоста), кај глаголот се разликуваат и повеќе граматички категории, меѓу кои е и глаголскиот начин.

Познато е и дека под глаголски начин го подразбираме нашиот однос кон глаголското дејство во реченицата. Оттука, се разликуваат: исказен, заповеден и можен начин.

Глаголскиот начин е застапен и како методска единица во наставните програми по предметот Македонски јазик, а согласно со нив и во акуелните учебници по предметот.

Целна група на истражувањето се учениците од VI, VIII и од IX одделение од Штипско, со оглед на тоа што во VI за првпат се среќаваат со глаголскиот начин, во VIII одд. се усвојува заповедниот начин, а во IX – можниот. Притоа, треба да се спомене дека вежбите што ќе бидат цел на анализа по овој повод, а кои се однесуваат на глаголскиот начин, ги издвојуваме од наменски составен тест по Македонски јазик.

При подготовката на тестот имавме за цел вежбите да бидат директно врзани со нашата истражувачка тема, од една страна, а од друга, да земеме вежби во кои нема да правиме големи измени и да бидат прилагодени кон возраста и кон нивото на способноста на тестираната група ученици.

Целта на овој труд е преку анализата на добиените резултати од учениците од VI, VIII и од IX одделение во Штипско, да се види колку го имаат усвоено глаголскиот начин, предвиден да се усвои кон последните години од основното образование.

Клучни зборови: глаголски начин, наставен предмет Македонски јазик, ученици од VI, VIII и од IX одделение, Штипско.

Како што е познато, *глаголскиот начин* според Општата граматика (Бојковска, Минова-Ѓуркова, Пандев, Цветковски, 2008, 182), служи за означување на ставот на зборуваачот кон дејството. Разликуваме *исказен, заповеден* и *можен начин*. Бл. Конески (Конески, 2004, 380), за глаголскиот начин го споменува следново: „Спрема глаголското дејство ние земеме едно определено становиште, било да го искажуваме како една положителна констатација, било да укажуваме само на неговата можност да се изврши при определен услов, било да го сврзуваме со својата желба да се изврши или да го изразуваме во вид на заповед итн. Во сите овие случаи поаѓаме од една субјективна оценка на глаголското дејство. Ваквото опфаќање на дејството го означуваме со граматичкиот термин – *начин*.“

Исто така, познато е дека заповедниот начин има форми само за второто лице во еднината и во множината. Наставките *-j*, *-jīe* ги примаат глаголите од *a*-група и глаголите од другите две групи што имаат општ дел на вокал. Другите глаголи имаат во еднината форма без наставка, со основен вокал *и*, а во множината основен вокал *е* и наставката *-īe* (Конески, 2004, 416). Формите на можниот начин, пак, се најупростени од сите временски и начински форми. За сите три лица има по една форма за еднина и за множина (Бојковска, Минова-Ѓуркова, Пандев, Цветковски, 2008, 207). Како што знаеме, се образува со честичката *би* и глаголската *л*-форма од свршен или од несвршен глагол.

Глаголскио̄и начин во наставните програми по Македонски јазик

Според наставните програми по предметот Македонски јазик, коишто се преземени од официјалната интернет-страница¹ на Бирото за развој на образованието на Р Македонија во програмското подрачје *Јазик* се среќаваат следниве морфолошки содржини:

- во VI одделение: *глаголи*: граматичка категорија начин: исказен, заповеден и можен начин.
- во VIII одделение: *глаголи*: безлични глаголи, нелични глаголски форми: *л*-форма; прости глаголски форми (временски), сегашно време, минато определено несвршено време, минато определено свршено време, заповеден начин; и
- во IX одделение: *глаголи*: сложени глаголски форми, минато неопределено свршено и несвршено време (перфект), идно време (футур), можен начин.

Глаголскио̄и начин во актуелните учебници по Македонски јазик

Според официјалната интернет-страница² за нарачка на учебници за предметите во основното и во средното образование, којашто е воспоставена од Министерството за образование и наука на Р Македонија, во делот за основно образование – шесто одделение по предметот Македонски јазик е даден *Учебник по македонски јазик за VI одделение*³ од Снежана Велкова и од Соња Јовановска⁴. За учениците-припадници⁵ на другите

¹ <http://bro.gov.mk/?q=osnovno-obrazovanie>, пристапено на 15.2.2018 година.

² <http://www.e-ucebnici.mon.gov.mk/>, пристапено на 14.2.2018 година.

³ http://www.e-ucebnici.mon.gov.mk/pdf/Makedonski_6.pdf, пристапено на 14.2.2018 година.

⁴ Велкова, Сн., Јовановска, С. *Учебник по македонски јазик за VI одделение*. Скопје: Министерство за образование и наука на Република Македонија, 2011.

⁵ Според Службен весник на РМ, бр. 92, објавен на ден 22.7.2008 година (<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q&esrc=s&source=web&cd=10&cad=rja&uact=8&>

заедници во Македонија што не се мнозинство во земјата и на кои македонскиот јазик не им е мајчин јазик е даден учебникот *Македонски јазик за VI одделение за ученициџе од групџиџе заедници*⁶ од Зора Андовска и од Сузана Кулеска⁷. За истражувањето по овој повод се служевме со првиот учебник, меѓу другото и поради фактичката состојба на терен⁸. Според него, во шесто одделение учениците се запознаваат со граматичката категорија **начин** кај глаголите, при што се наведени *исказниоџи, можниоџи и зајоведниоџи начин*. Сепак, во шесто одделение, не му се посветува особено внимание на глаголскиот начин, со оглед на тоа што е предвидено да се учи во осмо и во деветто одделение. По овој повод, се одлучивме истражувањето да го насочиме кон споменатите три одделенија од предметната настава.

Во осмо одделение по предметот Македонски јазик може да се работи според три учебници и тоа: *Македонски јазик за VII одделение за основно образование*⁹ од Снежана Велкова и од Соња Јовановска¹⁰; *Македонски јазик за VII одделение за осумгодишно основно образование*¹¹ од Стојка Бојковска, Гордана Алексова, Димитар Пандев и од Косара Гочкова¹² и *Македонски јазик за седмо одделение за осумгодишно основно образова-*

---

ved=0ahUKEwj-1pW50M7JAhWBEiwKHcl3AiUQFghZMAk&url=http%3A%2F%2Fpravda.gov.mk%2Fdownload.asp%3Fid%3D375&usg=AFQjCNE7aBsfUv1eeXDxwAOu_VzdRlmXpg&sig2=OqYRDvs-eWyCO9Crix_nRw), државјаните на Р Македонија, кои се помалку од 20% од населението, се наречени припадници на заедниците, па според тоа, ќе се служиме со истите термини и во овој труд (пристапено на 14.2.2018 година).

⁶ http://www.e-ucebnici.mon.gov.mk/pdf/Makedonski_zaednici_6.pdf, пристапено на 14.2.2018 година.

⁷ Андовска, З., Кулеска, С. *Македонски јазик за VI одделение за ученициџе од групџиџе заедници*. Скопје: Министерство за образование и наука на Република Македонија, 2011 година.

⁸ Во Штип и во Штипско не постојат паралелки во предметната настава (шестите, седмите, осмите и деветтите одделенија) во кои по Македонски јазик се работи со учебниците за учениците од другите заедници, односно паралелки составени само од ученици на кои македонскиот јазик не им е мајчин.

⁹ http://www.e-ucebnici.mon.gov.mk/pdf/makedonski_jazik_7_sv.pdf, пристапено на 14.2.2018 година.

¹⁰ Велкова, Сн., Јовановска, С. *Македонски јазик за VII одделение за основно образование*. Скопје: Министерство за образование и наука на Република Македонија.

¹¹ http://www.e-ucebnici.mon.gov.mk/pdf/makedonski_jazik_7_sb.pdf, пристапено на 14.2.2018 година.

¹² Бојковска, Ст., Алексова, Г., Пандев, Д., Гочкова, К. *Македонски јазик за VII одделение за осумгодишно основно образование*. Скопје: Министерство за образование и наука на Република Македонија, 2009.

ние¹³ од Томе Богдановски¹⁴. Со учениците од другите заедници во Македонија може да се работи според два учебника: *Македонски јазик за ученициите од групите заедници* од Нада Николовска и од Милица Петрушевска и *Македонски јазик за ученициите од групите заедници* од Косара Гочкова.

Авторките (Велкова, Јовановска, 28) на првиот учебник, во однос на *заповедниот начин (императив)* ги споменуваат директната и индиректната заповед и начинот на нивното образување. Во вториот учебник, за *императивот* се споменува дека тргнуваме од општиот дел на глаголот, како и од самогласката на основата на глаголот (Бојковска, Алексова, Пандев и Гочкова, 2009, 31). И во третиот учебник се споменува дека *императивот* се користи за изразување заповед, молба или наредба. Во сите учебници се понудени и вежби поврзани со императивот, а дел од нив ни послужија за составување анонимни тестови по Македонски јазик.

Во деветто одделение по предметот Македонски јазик се работи според еден учебник: *Македонски јазик за VIII одделение*¹⁵ од Снежана Велкова и од Соња Јовановска¹⁶. За учениците од другите заедници, во наставата по Македонски јазик може да се работи со учебникот *Македонски јазик за ученициите од групите заедници* од Бојко Киранциски, Војо Велјановски и од Раско Лозаноски.

За можниот начин во учебникот на Велкова и на Јовановска (Велкова, Јовановска, 2010, 21) се споменува дека со него се изразува *претполагано, можно* или со *посакувано дејство*. Можниот начин, според учебникот, се образува со честичката *би* и *глаголската л-форма* од *свршениот* или од *несвршениот глагол*.

Глаголскиот начин во штипскиот говор

Со оглед на тоа што тестираната целна група се ученици родени зборуваачи на штипскиот говор, накусо ќе споменеме за образувањата на глаголскиот начин токму во него. Така, според Маленко (Маленко, 2012, 184), заповедниот начин во штипскиот говор се образува со додавање на наставката *-j* на глаголите со општ дел на вокал, додека глаголите со општ

¹³ http://www.e-ucebnici.mon.gov.mk/pdf/makedonski_jazik_7_tb.pdf, пристапено на 14.2.2018 година.

¹⁴ Богдановски, Т. *Македонски јазик за седмо одделение за осумгодишно основно образование*. Скопје: Министерство за образование и наука на Република Македонија, 2009.

¹⁵ http://www.e-ucebnici.mon.gov.mk/pdf/Makedonski_8_velkova.pdf, пристапено на 14.2.2018 година.

¹⁶ Велкова, Сн., Јовановска, С. *Македонски јазик за VIII одделение*. Скопје: Министерство за образование и наука на Република Македонија, 2010.

дел на консонант образуваат заповедна форма со вокалот *-и*. Според тоа, *-ј* ја добиваат глаголите од *а-* и од *е-* група. Глаголите од *е-* група со завршок на консонант прават заповедна форма со *-и*. Во штипскиот говор интересни се формите *ми*, *ѝи*, но и *миј*, *ѝиј*, како и *ој* од *оги* со испуштање на консонантот *д*, пишува авторката.

Образувањето на можниот начин во штипскиот говор не се разликува од нормата.

Вежби од анонимните тестови по Македонски јазик

Вежбите дадени во прилог се издвоени од наменски составените, анонимни тестови по Македонски јазик за VI, VIII и за IX одделение. Тестовите ни послужија при истражувањето за докторската дисертација на тема „Јазичните грешки по морфологија кај учениците во основното образование во Штипско“. Станува збор за четири тестови за секое одделение од предметната настава одделено, коишто се составени од 12 вежби преземени од актуелните учебници по Македонски јазик во основното образование (за VI, VII, VIII, односно IX одд.) и од *Практикум по морфологија на македонскиот литературен јазик* од Гочкова-Стојановска или, пак, се наменски составени и приспособени кон возраста и кон нивото на способноста на учениците. Притоа внимаваеме преземаните вежби да бидат директно врзани со нашата истражувачка тема, а, исто така и да не правиме големи измени во нив. Тестирањето беше спроведено на 11 декември 2017 година во шесте¹⁷ основни училишта во Штип и во Штипско. Со него се опфатени и ученици на кои македонскиот јазик не им е мајчин, но и такви кои следеле настава на мајчин јазик (во Штипско станува збор за турскиот јазик) до одредено одделение (до IV одделение)¹⁸.

Заради подобра прегледност на точните и на неточните одговори, како и на неодговорените прашања за секоја вежба одделено, дадени од учениците од VI, односно од VIII и од IX одделение, по секоја вежба е даден и графички и табеларен преглед.

Графичкиот преглед е направен според овие параметри:

- Анализата е направена на 382¹⁹ тестови од VI одд., 369 тестови од VIII одд. и 380 тестови од XI одд.;

¹⁷ Три од овие училишта се централни за уште пет подрачни.

¹⁸ Состојбата на следење настава на турски јазик до одредено одделение, а потоа преминување во настава на македонски јазик, е почеста во селата и во помалите градови поради немање виши одделенија или средно училиште на наставен турски јазик во нивното место или во блиската околина (Леонтиќ, 2013, 155).

¹⁹ Треба да се има предвид дека бројот на тестовите не значи и вкупен број ученици од одредено одделение во Штипско. Одреден број ученици отсутувале на денот на тестирањето од различни причини.

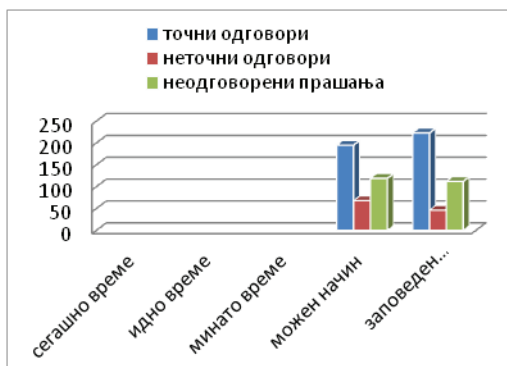
- Земени се сите одговори на учениците – точните и неточните одговори, како и neodговорените прашања;
- Анализата е направена на секоја вежба одделно;
- Анализата е направена на секое барање по вежба одделно.

**За глаголскиот начин од анонимниот тест по
Македонски јазик за VI одделение**

Менувајте го глаголот **јаде** во форма за **2 лице единина**²⁰:

сегашно време ²¹	
идно време	
минато време	
можен начин	
заповеден начин	

	точни одговори	неточни одговори	неодговорени прашања
сегашно време	/	/	/
идно време	/	/	/
минато време	/	/	/
можен начин	195	68	119
заповеден начин	223	46	112

Од оваа вежба ќе ги споменеме примерите: *мораш да јадеш; тијој мош ќе јаде* кои ги забележавме во дел од тестовите како форми за заповеден

²⁰ Вежбата е правена врз основа на вежба плус под а) од Практикумот по морфологија на македонскиот литературен јазик од Татјана Гочкова-Стојановска (2008, 86).

²¹ Во графиконите и во табелите со резултатите на вежбите каде што се вклучени и граматички содржини кои не ги разгледуваме по овој повод не ги прикажуваме резултатите.

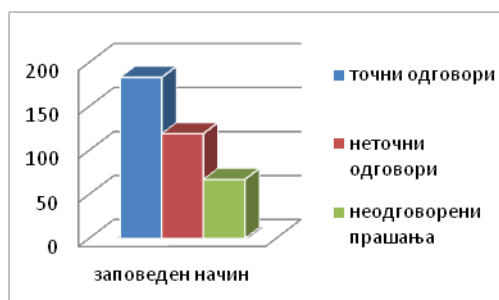
начин (првиот пример), односно можен начин (вториот пример). Формата *мош* се јавува како скратена верзија од модалниот збор *можеби* во штипскиот говор, кој, како што е познато, важи за говор со изразена временска економичност во зборувањето (економијата на јазикот е најмногу изразена во разговорниот стил) што води до скратување на некои зборови.

За *џлаџолскиот* начин од анонимниот тест по Македонски јазик за VIII одделение

Образувајте форми за **заповеден начин** од прикажаните глаголи²²:

глаголи	заповеден начин
чува, качува, вика	
шие, крие, чуе	
сече, јаде, погледне	
плови, седи, објасни	
стои, спои, освои	

	точни одговори	неточни одговори	неодговорени прашања
заповеден начин	183	119	67

Дел од неточните одговори во вежбата се однесуваат на пишување на формите *сѝои*, *сѝои*, *освои* наместо *сѝој*, *сѝој*, *освој* за заповеден начин. Маленко (в. Маленко, 2012, 184) смета дека заповедниот начин во штипскиот говор не се разликува од нормата.

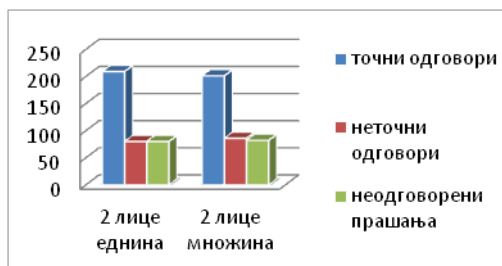
²² Вежбата е подготвена според вежба од учебникот Македонски јазик за VII одделение за осумгодишно основно образование од Стојка Бојковска, Гордана Алексова, Димитар Пандев и од Косара Гочкова (Бојковска, Алексова, Пандев, Гочкова, 2009, 31).

Образувајте заповеден начин од прикажаните глаголи²³:

глаголи	2 лице еднина	2 лице множина
стои		
пее		
трча		
јаде		
молчи		

	точни одговори	неточни одговори	неодговорени прашања
2 лице еднина	209	80	80
2 лице множина	201	86	82

Најголем број точни одговори се дадени кај 2 лице еднина, приближно толку се дадени и кај 2 лице множина. Во двете барања има приближно ист број неточни одговори. Во штипскиот говор множинските форми за заповеден начин се образуваат со наставката

-иѝе/ -јѝе. Првата наставка ја добиваат глаголите со завршок консонант, а втората наставка ја добиваат глаголите од *a*- и од *e*-група (Маленко, 2012, 185).

Менувајте го глаголот **слуша** во форма за **3 лице еднина**²⁴:

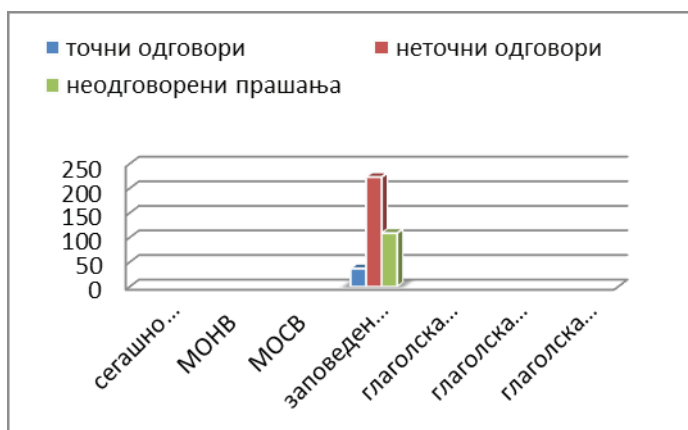
	3 лице еднина
сегашно време	
минато определено несвршено време	
минато определено свршено време	

²³ Вежбата е подготвена според вежба од учебникот Македонски јазик за седмо одделение осумгодишно основно образование од Томе Богдановски (Богдановски, 20).

²⁴ Вежбата е подготвена според вежба од Практикумот по морфологија на македонскиот литературен јазик од Татјана Гочкова-Стојановска (Гочкова-Стојановска, 2008. Стр. 86).

заповеден начин	
глаголска л-форма	
глаголска придавка	
глаголска именка	

	точни одговори	неточни одговори	неодговорени прашања
сегашно време	/	/	/
МОНВ	/	/	/
МОСВ	/	/	/
заповеден начин	37	223	109
глаголска л-форма	/	/	/
глаголска придавка	/	/	/
глаголска именка	/	/	/

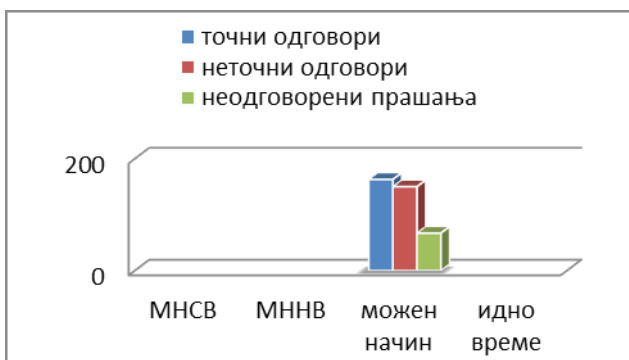
Според графиконот кај заповедниот начин се дадени најголем број неточни одговори. Овие одговори се должат, главно на пишување на формите за 2 лице еднина, но и множина, наместо 3 лице еднина, па наместо *нека/ да слуша*, пишувале *слушај*, па и *слушајѝе*. Маленко (Маленко, 2012, 185), за првото и за третото лице заповеден начин во штипскиот говор споменува дека се образуваат со поврзување на сегашното време и *да* и *нека*. Според авторите на *Ойшїїайїа ġрамайїїка* (Бојковска, Минова-Ѓуркова, Пандев, Цветановски, 2008, 194), конструкциите со честичките *да* и *нека* и формите на сегашното време со своето значење на **индиректна заповед** или како повик за заедничко вршење на дејството се блиски до заповедниот начин, но тоа не се заповедни форми.

**За глаголскиот начин од анонимниот тест по
Македонски јазик за IX одделение**

Напишете ги глаголите онаму каде што припаѓаат: **одиграл, би слушал, ќе изедам, сечел, ќе гледам, би кажал, засакал, ископал, би однесол, пишувај, ќе одам, раскажувал**²⁵.

минато неопределено свршено време	
минато неопределено несвршено време	
можен начин	
идно време	

	точни одговори	неточни одговори	неодговорени прашања
МНСВ	/	/	/
МННВ	/	/	/
можен начин	214	105	61
идно време	/	/	/

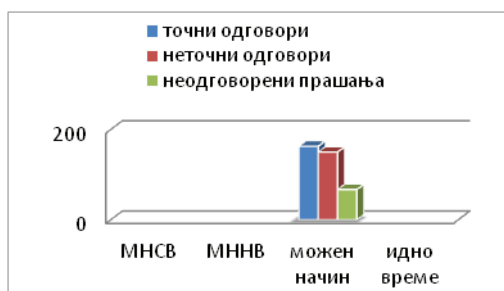
Менувајте го глаголот **сака** во форма за **3 лице еднина**²⁶:

минато неопределено свршено време	
минато неопределено несвршено време	
можен начин	
идно време	

²⁵ Наменски составена вежба.

²⁶ Вежбата е подготвена според вежба од Практикумот по морфологија на современиот македонски јазик од Тајјана Гочкова-Стојановска (2008, стр. 86).

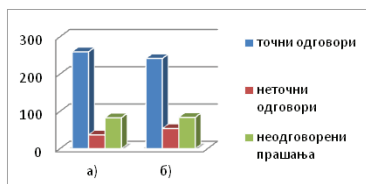
	точни одговори	неточни одговори	неодговорени прашања
МНСВ	/	/	/
МННВ	/	/	/
можен начин	163	150	67
идно време	/	/	/

Менувајте ги глаголите во форма за **можен начин**²⁷:

а) За 2 лице еднина: прати, сотре, чита, ужива, телефонира.

б) За 2 лице множина: слуша, јаде, танцува, собира, мириса.

	точни одговори	неточни одговори	неодговорени прашања
а)	260	37	83
б)	242	54	84

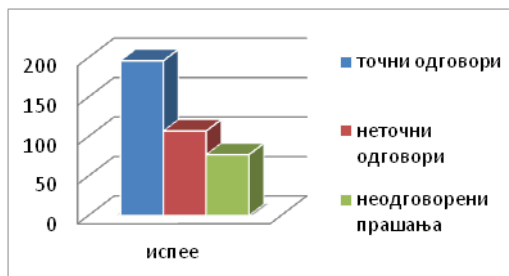
Менувајте го глаголот **испее** во форма за **можен начин**²⁸:

еднина	множина
1л.	1л.
2л.	2л.
3л.	3л.

²⁷ Вежбата е подготвена според вежба од учебникот Македонски јазик за VIII одделение од Снежана Велкова и од Соња Јованова (2010, стр.22).

²⁸ Вежбата е подготвена според вежба од Практикумот по морфологија на современиот македонски јазик од Тајјана Гочкова-Стојановска (2008, стр. 84).

	точни одговори	неточни одговори	неодговорени прашања
испее	196	107	77

Заклучни белешки

Предмет на истражувањето по овој повод е познавањето на *глаголскиот начин* кај учениците од VI, VIII и од IX одделение од Штипско.

Во истражувањето ги опфативме учениците од VI одделение, со оглед на тоа што во него за првпат се среќаваат со глаголскиот начин, како и учениците од осмо и од деветто одделение, бидејќи во последните две одделенија од предметната настава се усвојуваат заповедниот и можниот начин.

Треба да се спомене дека вежбите кои ги анализиравме по овој повод се правени врз основа на вежби од актуелните учебници по Македонски јазик за одделенијата од предметната настава и од *Практикумојќи по морфологија на македонскиот литературен јазик* од Татјана Гочкова-Стојановска, а ги користевме и при истражувањето за докторската дисертација на тема „Јазичните грешки по морфологија кај учениците во основното образование во Штипско“.

Предвид беа земени вкупно осум вежби кои се однесуваат на *глаголскиот начин*. Вежбите се од различен тип. Има и поедноставни вежби, со едно барање, но и посложени вежби, со две или со повеќе барања, односно вежби во кои глаголскиот начин влегува во состав на други граматички белези за македонскиот јазик. Вежбите се приспособени кон нашата истражувачка цел и кон возраста и способноста на тестираната целна група.

Од анализата на резултатите се покажа следново:

Кај *можниот начин* често се среќаваат примерите со *мош ќе* (*мош* има функција на скратена верзија од модалниот глагол *можеби* во штипскиот говор, каде што е направено и едначење по звучност кај корелативниот пар **ж-ш**) или, пак, со модалниот глагол *можеби*.

Кај *зайоведниоѝ начин*, пак, се среќаваме со поголем број јазични грешки. Така, на пример, во одреден број тестови беа напишани формите *сѝои, сѝои, освои* кои треба да гласат *сѝој, сѝој, освој* во заповеден начин. Сепак, најголем број грешки се направени со користење на формата *слушај* за 2 лице еднина, каде што барањето е за 3 лице еднина (*нека/ да слуша*). Целта на овој труд е преку анализата на одговорите добиени од вежбите од наменски составените тестови по Македонски јазик за одделенијата од предметната настава, да се види колку го имаат усвоено глаголскиот начин.

За крај ќе споменеме дека радува фактот што кај глаголскиот начин (заповеден и можен), според графиконското претставување, главно се дадени поголем број точни одговори, во однос на неточните и на неоговорените прашања.

Користена литература:

- Биро за развој на образованието при Министерството за образование и наука на РМ <http://bro.gov.mk/index.php?q=osnovno-obrazovanie>, 16.2.2018.
- Богдановски, Т. 2009. *Македонски јазик за седмо одделение на осумгодишноѝ основно образование*. Скопје: Министерство за образование и наука на Република Македонија.
- Бојковска, Ст., Пандев, Д., Минова-Гуркова, Л., Цветковски, Ж. 2008. *Оѝиѝа ѓрамаѝика на македонскиоѝ јазик*. Скопје: Просветно дело АД.
- Бојковска, Ст., Алексова, Г., Пандев, Д., Гочкова, К. 2009. *Македонски јазик за VIII одделение за осумгодишно основно образование*. Скопје: Министерство за образование и наука на Република Македонија.
- Велкова, Сн., Јовановска, С. 2010. *Македонски јазик за VIII одделение*. Скопје: Министерство за образование и наука на Република Македонија.
- Велкова, Сн., Јовановска, С. 2011. *Учебник ѝо македонски јазик за VI одделение*. Скопје: Министерство за образование и наука на Република Македонија.
- Велкова, Сн., Јовановска, С. *Македонски јазик за VII одделение за основно образование*. Скопје: Министерство за образование и наука на Република Македонија.
- Видоески, Божидар. 1998. *Дијлекѝиѝе на македонскиоѝ јазик* (том I). Скопје: Македонска академија на науките и уметностите.
- Гочкова-Стојановска, Т. 2008. *Практѝикум ѝо морфологија на македонскиоѝ лиѝераѝурен јазик*. Скопје: Филолошки факултет “Блаже Конески”.
- Конески, Бл. 2004. *Грамаѝика на македонскиоѝ лиѝераѝурен јазик*. Скопје: Просветно дело.
- Леонтиќ, М. 2013. „Македонскиот јазик во образовниот процес кај турската националност во Македонија“. *Прв, вѝор, друг јазик: хрваѝско-македонски сѝорегби*. Zagreb: Filozofski fakultet и Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“.

Маленко, Б. 2012. *Шќипќискиот јовор*. Скопје:Институт за Македонски јазик „Крсте Мисирков“.

Summary

The verb in Macedonian language has the most complex structure out of all the parts of speech. Since it belongs in those parts of speech that can change their form, several grammatical categories are distinguished in the verb only. The verb is also represented as a methodical curriculum unit for the school subject – Macedonian language. The target group of the research are the students from 6th, 8th and 9th grade of Stip area. It should be mentioned that the tasks that are analysed on this occasion are taken from a purposely made language test. Our purpose was to see how many students from 6th, 8th and 9th grade of Stip area have adopted the verb's grammatical categories, which are intended to be adopted in the last years of the second stage of basic education – the lower secondary education.